

Familia Augustiniana
september 2023

Open

Vensters 87

Rondzendbrief van de Familia Augustiniana

OPEN VENSTERS

Rondzendbrief van de Augustijnse Familia-groepen in Nederland

Versijnt 3 x per jaar

REDACTIE

Bettineke van der Werf,
e@vdwerf.eu

Antoinette Reijnders
antoinettereijnders@hotmail.com

Verslagen FAN bijeenkomsten:

Julia van Wel

Technische ondersteuning en foto's:

Evert Jan van der Werf

Verzending:

Marjette de Rechter

FAMILIA AUGUSTINIANA NEDERLAND

Bestuur: bestuur@familiaaugustiniana.nl

Voorzitter: Annemieke Pacilly

Secretaris: info@familiaaugustiniana.nl

Penningmeester: Marga Bakker

Lid Paul Clement o.s.a.

Jurianne Kemmink

Pieter Renkens

Website www.familiaaugustiniana.nl

Financiën IBAN: NL28 INGB 0003 1083 66
t.n.v. Vereniging FAN

Lidmaatschap FAN inclusief Open Vensters €55,= per jaar

Abonnement Open Vensters zonder lidmaatschap FAN €10,= per jaar

Aanvraag toezending Open Vensters: Secretariaat FAN

De redactie behoudt zich het recht voor
ingezonden teksten in te korten of niet te plaatsen.

VOLGENDE NUMMER: eind januari 2024

SLUITING KOPIJ: 10 januari 2024

Beeld van H. Augustinus
in de (helaas gesloten)
boekhandel Berne.
Het beeld is manshoog!

Inleiding:

Voor u ligt het zevenentachtigste nummer van Open Vensters. Wanneer u ergens onderweg een beeld of schilderij van Augustinus tegenkomt, maakt u de lezers van Open Vensters erg blij, wanneer u hiervan een foto (met vermelding van de plaats) naar de redactie stuurt, zodat die bij *Augustinus onderweg* 'gedeeld' kan worden! U mag natuurlijk ook een foto van een Augustinus thuis sturen.... Veel inspiratie bij het lezen van de (*dikke*) rondzendbrief.

Antoinette Reijnders, Bettineke van der Werf

INHOUD:

COLOFON

INLEIDING REDACTIE

AUGUSTINUS ZEGT

UIT DE FAMILIA-GROEPEN

Familia Lindenholt
Familia Boskapel
Werkhofgemeenschap

VAN HET FAN-BESTUUR

DE LEESMAP

TERUGKIJKEN FAN-DAG
MET VERSLAG LEZING

TERUGKIJKEN AUGUSTINUSFEEST
MET VERSLAG LEZING

IN MEMORIAM
Martien van den Nieuwenhuizen o.s.a.

AUGUSTIJNSE VIERINGEN

AUGUSTINUS ZEGT ...

*Wij houden van de schoonheid van het huis van de Heer,
en van de plaats waar de tent van zijn heerlijkheid staat.
Tenminste, als we zelf dat huis zijn en die tent.
En het gaat hier eigenlijk over die tempel,
waarvan de apostel Paulus zegt:
'De tempel van God is heilig – en die tempel bent u zelf.'
Wij kijken graag naar gebouwen
die door mensenhanden schitterend zijn gebouwd.
Zo kunnen we ook spreken over de schoonheid
van het huis van God en
van de plaats van de tent van zijn heerlijkheid,
wanneer de levende stenen
– ofwel, de harten van de gelovigen –
met elkaar worden verbonden
door de band van de liefde.
Versta dus waar u van moet houden,
dan kunt u er ook van houden.
Want als u houdt van de schoonheid van het huis van God,
houdt u van de Kerk.
Dat is echt zo.
Niet van door kundige vaklui gebouwde muren en daken,
niet van glanzend marmer en vergulde plafonds,
maar van mensen,
van de heiligen,
van mensen die God liefhebben,
met heel hun hart, heel hun ziel en heel hun verstand;
en die hun naasten liefhebben als zichzelf.*

(Preek 15,1)

(Bewerking Wim Sleddens o.s.a.)

FAMILIA-GROEPEN

FAMILIA LINDENHOLT

Op 27 augustus hebben we in de Agneskerk het Augustinusfeest gevierd in de viering van 10 uur. Na een zomerstop zijn we begin september weer bij elkaar gekomen om verder te lezen in Augustinus' boek 'Leven in hoop'. Daarin staan preken over teksten uit de brieven van de apostel Paulus aan de christenen van Rome en Korinte. Toen we begonnen met het lezen van dit boek, lasen we vaak korte stukjes en bespraken we die meteen daarna, maar inmiddels is ons gebleken dat we beter langere stukken kunnen lezen, omdat er gaandeweg de preek meer uitleg komt over wat Augustinus bedoelt te zeggen. Hij doet zijn best om door middel van veel herhaling zijn punt duidelijk te maken. Hij spreekt over de strijd tussen het lichaam en het verstand en dat ook Paulus die strijd voerde: "Ik voel mij innerlijk aangetrokken tot de wet van God' zegt Paulus, 'maar in alles wat ik doe zie ik die andere wet. Hij voert strijd tegen de wet van mijn verstand en maakt van mij een gevangene van de wet van de zonde, die in mij leeft.' Een gevangene ja, maar voor zover het zijn lichaam betreft. Een gevangene ja, maar slechts ten dele. Want zijn verstand voert strijd, en wordt aangetrokken door de wet van God." "De genade van God, door Jezus Christus onze Heer zal u bevrijden uit dit sterfelijk lichaam." Naar mijn idee is dit de hoofdlijn van de vier preken die we nu hebben gelezen.

Antoinette Reijnders

FAMILIA BOSKAPEL: Van Boskapel naar Veldkapel

De redactie vroeg me of ik iets over de situatie van de Boskapel kon vertellen in Open Vensters.

Eerlijk gezegd geen gemakkelijke vraag, want de Boskapelgemeenschap is door het hele gebeuren van het afgelopen jaar best wel verdeeld geraakt aangezien een aantal mensen zich niet meer in het nieuwe beleid van bestuur en pastor kon vinden, omdat de augustijnse sfeer die er jarenlang heerste, door de huidige gang van zaken erg is aangetast.

De verhuizing naar Sancta Maria was voor sommige Boskapellers al best moeilijk, maar de intentie die daar achter lag (aandacht hebben voor de mens die door de maatschappij naar de rand van de samenleving is geschoven), kreeg toenemend sympathie, waardoor het draagvlak voor de verhuizing naar de nieuwe locatie toenam. Maar toen na een korte tijd opnieuw werd besloten wéér te gaan verhuizen naar een leegstaande kerk in een ander stadsdeel van Nijmegen, was dit voor een aantal Boskapellers toch echt een brug te ver, zeker ook omdat de communicatie vooraf eerst achterwege bleef en uiteindelijk tegenstrijdig naar buiten kwam. Dit deed velen echt pijn, teveel pijn!

Op zich is de nieuwe locatie een mooie kerk (die zelfs een beetje op de Boskapel lijkt) , maar de manier op welke wijze een en ander is verlopen en vooraf niet met de gemeenschap is gecommuniceerd, is voor een flink aantal oud-Boskapellers helaas toch de reden geweest om de Boskapelgemeenschap te verlaten.

Ook voor de Familia-groep betekent dit dat we weer naar een andere plek moeten om samen te komen.

Aanvankelijk hielden we onze vieringen bij iemand thuis. Met name de gastvrouw miste toch een stukje ingetogenheid tijdens de vieringen, hetgeen de anderen niet zo voelden. Een trouwe bezoeker van onze vieringen heeft een voedselbos in Groesbeek

en bood aan om in de zomer daar onze vieringen te houden. We namen Maria van Goede Raad en Augustinus mee en het werden heel indrukwekkende vieringen in de 'veldkapel'. Begin september was het voor sommigen

helaas te warm voor een viering in het open veld; de geplante bomen moeten eerst nog een paar jaar groeien. Maar het blijft geen zomer en we moeten voor het najaar toch weer naar een nieuwe locatie uitkijken. Gelukkig lijdt de onderlinge sfeer binnen de groep er niet onder en dat is natuurlijk het belangrijkste. Volgende keer horen jullie hopelijk waar we voor onze bijeenkomsten weer zijn neergestreken.

Namens de Familiagroep Boskapel
Annemieke Pacilly

GEMEENSCHAP WERKHOVEN

25 juni 2023 de allerlaatste viering van de Werkhofgemeenschap

In zijn welkomstwoord leidde Henk Kroon (OSA) de viering in door

terug te kijken op het

ontstaan van de

Werkhofgemeenschap.

De zusters Augustinessen

van de voormalige Priorij

'Gods Werkhof' hadden in

1960 in Werkhoven hun

slotklooster gesticht.

Het is allemaal begonnen

met die *aanwezigheid*.

Eén van ziel en één van hart op weg naar God. Eert in elkander God.

Al vanaf het begin in Werkhoven lieten de zusters mensen uit de

omgeving toe bij de zondagse vieringen. De zusters introduceerden

een kringgesprek met de bezoekers om samen met de voorganger

terug te kijken op de zondagse viering. De gastvrijheid en openheid

van de zusters Augustinessen vormden samen met de geest van het

Tweede Vaticaans concilie de motor voor de ontwikkelingen van de

latere jaren in de Priorij 'Gods Werkhof'.

Met het kleiner worden van de gemeenschap in de jaren 70 zochten

de zusters steeds meer samenwerking en samenspraak met de

groep vaste bezoekers. Een 'verbredingsgroep' werd opgericht.

Maandelijks kwam de 'verbredingsgroep', die bestond uit

verschillende werkgroepjes, met de zusters bijeen om vormen te vinden voor gezamenlijke bezinning. Deze samenwerking mondde, na het vertrek van de zusters, uit in de oprichting van de vereniging Werkhofgemeenschap. Een oecumenische geloofsgemeenschap. De Werkhofgemeenschap streefde er naar 'een open plek voor religieuze bezieling in verbinding met de ander' te zijn. Openheid en respect voor ieders (geloofs)eigenheid waren de kernpunten van deze gemeenschap.

Wat mij in de Werkhofgemeenschap het meest aansprak en me meteen raakte was het samen kerkzijn, het samenzijn tot kerk maken. Wat je ook doet, je draagt bij aan de gemeenschap. Of je nu meehelpt koffie zetten, de viering met de voorganger voorbereidt, lid bent van de kerngroep of meewerkt in een werkgroep, meezingt in het koor, je dóet iets. Je werd ook gestimuleerd om je bijdrage te leveren. In de loop van de tijd, ik werd pas lid van de gemeenschap toen de zusters al niet meer in de Priorij woonden, werd ik me bewust van de geest die achter deze gemeenschap zat, de bron waar wij uit voortkwamen, dat waren de monialen Augustinessen. Later heb ik een aantal van de zusters ontmoet en leren kennen. De geest van deze plaats van ontmoeting heeft twee kanten. De achterliggende spiritualiteit van de Regel en het gedachtegoed van Augustinus èn de geest waarmee deze vrouwen vorm en uitdrukking gaven aan dit gedachtegoed. Wat een 'open mind', passie, enthousiasme, creativiteit en wijsheid ontmoette ik toen ik de zusters leerde kennen. Het aantal leden van de Werkhofgemeenschap daalde de afgelopen jaren, het aantal mensen dat kon bijdragen werd kleiner en kleiner. In 2017 werd door de algemene ledenvergadering het toekomst-beraad in het leven geroepen met als opdracht: 'Onderzoek, in de breedste zin van het woord, de mogelijke alternatieven en scenario's voor de vereniging Werkhofgemeenschap op een zodanige wijze dat het voortbestaan met een teruglopend aantal

actieve leden voor de komende tijd is gewaarborgd' Er werden verschillende scenario's uitgewerkt, er was echter in de vereniging geen draagvlak voor deze scenario's. Wèl werd samenwerking gezocht met andere kleine geloofsgemeenschappen. Maar uiteindelijk boden deze geen toekomstperspectief.

Op 14 november 2022 werd in de ledenvergadering met grote meerderheid van stemmen besloten dat er geen perspectief meer was om door te gaan en werd het besluit genomen om de vereniging op te heffen.

Het proces van rouw en afscheid begon. De laatste Kerstviering, de laatste Goede week, de laatste Paasviering, de laatste Pinksterviering. Op 25 juni de allerlaatste viering met uitgebreid de tijd voor ontmoeting in de middag.

In de Werkhofgemeenschap is nooit veel belangstelling geweest voor de FAN. Toch hadden we binnen de geloofsgemeenschap een vaste kleine groep die trouw de activiteiten van de FAN volgden en bezochten. Deze vaste kleine groep nam deel aan de Augustinus leeskring, die al vóór de vereniging Werkhofgemeenschap bestond en in die tijd begeleid werd door zr. Gertrudis.

'Zo lezen we en leven met elkaar mee op een stukje van ons levenspad. Samen probeer je je weg te vinden', zo beschrijft zij het samen lezen'.

Inmiddels heeft conferentiecentrum Samaya, eigenaar van de voormalige Priorij 'Gods Werkhof, de Augustinusleeskring opgenomen in haar goede doelen, waardoor dit Augustijnse stukje door kan leven op deze plek. We zijn Samaya zeer erkentelijk voor dit gebaar.

De stichting 'Gods Werkhof' behoedt in samenwerking met Samaya het culturele erfgoed van de Priorij. Ze organiseert o.a. rondleidingen door het gebouw waarin het verhaal van de monialen Augustinessen verteld wordt.

Henk Kroon roept in zijn voorwoord van het herinneringsboek van de Werkhofgemeenschap op om volop te genieten van de herinnering aan al het goede dat we van elkaar mochten ontvangen

en aan elkaar mochten geven. Er is alle reden tot grote dankbaarheid, maar tegelijkertijd is een zeldzame plek voor bezieling en verbinding verloren gegaan.

Jurianne Kemmink

VAN HET FAN-BESTUUR

Van de bestuurstafel

We kijken terug op een mooi Augustinusfeest in de kapel van Domus Dela in Eindhoven. Ingrid van Neer vertelde over de Augustinus officie van 28 augustus en we luisterden naar de prachtige gezangen ervan door Voces Caelestes. Wat was het fijn elkaar weer te zien, te ontmoeten en van gedachten te kunnen wisselen, daarom willen we graag onze dank uitspreken naar het bestuur van de Nederlandse Provincie en Annemarie Beckers van het Provinciaal

Als bestuur van de FAN zijn we bezig om de kring rond de FAN te kunnen vergroten. 'Uitnodigend zijn' is ons motto.

We hebben een notitie gemaakt over 'Vriend worden van de FAN' en de mogelijkheid om een nieuwe FAN groep te vormen wat meer geconcretiseerd. Dit komt naar jullie toe in de voorbereiding op de volgende ledenvergadering.

We besteedden onze tijd om mensen te spreken die ons kunnen inspireren en adviseren om de FAN te vitaliseren. Zo gingen Annemieke en ondergetekende naar pater Gerben Zweers OSA in het Augustijnenklooster Sint Thomas van Villanova in Heverlee (Leuven). Met veel enthousiasme, thee en lekkernijen werden we ontvangen. Een van zijn belangrijkste adviezen was om verschillende dingen aan te bieden. Je bent zo snel geneigd om te organiseren wat je zelf aanspreekt. Je hoeft het ook niet altijd zelf te organiseren. Gerben gaf aan retraites te kunnen begeleiden.

Met een: 'Wees niet te bescheiden', vertrokken we vol goede moed. Het kernpunt van onze activiteiten als bestuur is te léren kénnen en gekénd te worden. We werken aan verbindingen van mensen die de augustijnse spiritualiteit een warm hart toe dragen en mensen die mogelijk geïnteresseerden kunnen worden.

Een uitkomst van een onderzoek van Paul Wennekes die het project Networking Intentional Christian Communities leidde: 'Er gebeurt heel veel op spiritueel gebied, maar we weten het niet van elkaar', vandaar dat 'Networking'. (Een door Porticus gefinancierd project.) Paul Wennekes was bereid om naar ons verhaal van de FAN te luisteren. Hij stelde kritische vragen en gaf ons de opdracht om eens in een half A4 op te schrijven wat er nu zo speciaal is aan die augustijnse spiritualiteit. Hij gaf het advies om meer mensen te betrekken bij ons project, meedenkers, misschien ook uit een heel andere hoek. We gaan bezig met het uitwerken van deze adviezen. Op 9 december heeft Paul Wennekes een besloten bijeenkomst georganiseerd van spirituele leefgroepen, leken uit verschillende ordes en ons uitgenodigd om mogelijkheden tot samenwerking te onderzoeken.

Op 21 september bezoek ik de Augustinus groep Gouda van onze vorige spreker Hans Alderliesten om ze iets te vertellen over en te enthousiasmeren voor onze FAN; Annemieke onderneemt soortgelijke activiteiten naar de Augustinus geloofsgemeenschap Eindhoven.

FAN-ontmoetingsdag op 25 november 2023

Voor deze dag heeft Anthony Dupont onze uitnodiging geaccepteerd. We zijn nog met hem in gesprek over het thema van de dag.

Helaas moesten we de afgelopen twee bestuursvergaderingen het zonder Pieter Renkens en Marga Bakker stellen. Hun zomervakantie werd ruw verstoord door gezondheidsproblemen van Pieter.

Gelukkig zijn die zorgen voorbij en genieten ze nog van een inhaalvakantie. We verheugen ons er op in oktober weer voltallig te zijn.

Namens het bestuur van de FAN,
Jurianne Kemmink

KENNISMAKINGSMAP

Wat vinden jullie van de Kennismakingsmap van de FAN?

In de ALV van najaar 2021 is de Kennismakingsmap van de Familia Augustiniana Nederland gepresenteerd. Alle groepen kregen een exemplaar mee naar huis die onder de huidige FAN-leden kan rouleren, tenzij er zich een aspirant-lid zou aandienen, want in eerste instantie is de map voor hen gemaakt. We hoorden echter meteen al dat menig huidig FAN-lid de map ook graag wilde bekijken om stukken door te lezen. Sommigen van hen hebben de map aangekocht.

Doel van de map was en is, om (nieuwe) leden kennis te laten maken met het gedachtegoed van Augustinus en zijn spiritualiteit. De map bestaat uit 3 delen:

- * In deel I kunnen lezers afwegen of het gedachtegoed van Augustinus hen inspireert om zó de Weg van Jezus Christus te gaan
 - * Deel II geeft nadere verdieping en gaat intensiever in op Augustinus en op zijn spiritualiteit om die beter te leren kennen.
 - * Deel III geeft nog extra naslagwerk en achtergrond informatie
- We hebben afgesproken dat de map een 'dynamisch karakter' draagt en dat we jaarlijks zouden kijken of er artikelen bij of uit kunnen. Graag horen we daarom jullie mening!

Heb je suggesties ter verbetering of completering van de map, dan horen we dat graag van je vóór 15 november a.s. Je kunt je reacties mailen naar e@vdwerf.eu

Werkgroep Kennismakingsmap FAN

Aan de FAN-leden:

Wilt u het contributiebedrag voor 2024 ad € 55,00 zo spoedig mogelijk overmaken op ING nr. IBAN NL28 INGB 0003 1083 66 t.n.v. Vereniging Familia Augustiniana Nederland, o.v.v. Lidmaatschap

FAN 2023. Mochten er leden zijn, voor wie deze contributie een probleem is, neem dan even contact op met de penningmeester.

Aan de abonnees van Open Vensters:

Wilt u het abonnementsbedrag voor 2024 ad € 10,00 overmaken op ING nr. IBAN NL28 INGB 0003 1083 66 t.n.v. Vereniging Familia Augustiniana Nederland, o.v.v. Abonnement Open Vensters 2024. Alvast bedankt, De penningmeester FAN

TERUGKIJKEN

FAN DAG 20 MEI 2023

Na de opening van de dag door de voorzitter, Annemieke Pacilly, begon de dag met de lezing van Hans Alderliesten, op de FAN dag van 20 mei 2023

AUGUSTINUS ALS ZIELZORGER

Voor Hans vormde het ziekbed en overlijden van zijn vrouw die pas 31 jaar was, een verrijkende ervaring. ‘Gezondheid’ is niet iets van jezelf, maar komt van God. En een zieke blijft een waardig persoon, met wie we één van hart en één van ziel, samen op weg kunnen gaan.

Voor Augustinus zijn goed en kwaad niet te doorgronden. De mens lijdt, vgl Job, hfd 31, 33 en 34. En God is niet te definiëren; God is van een

andere categorie, het kwaad is niet te verklaren. Een kwade God bestaat niet, er is alléén een goede God. Het kwaad wijst op het ontbreken van het goede. Het goede is genoeg. 'God' staat voor 'de juiste orde', 'de juiste maat'. Een 'teveel' en een 'tekort' staan voor 'zonde'.

Augustinus schreef 'vanuit de diepte', voor en tot God. Daar is hij door God aangeraakt. Hij zette zichzelf op het spel, verschool zich niet achter een ander. Zijn wij ontvankelijk voor de vragen die het leven ons stelt? En voor de antwoorden die we krijgen? Het leven, God, spreekt, door anderen, en door de natuur, tot ons. Durven we daar gehoor aan te geven, onszelf op het spel te zetten? Voor Augustinus is geestelijke vooruitgang af te meten aan wat we hebben lief(gehad) in ons leven.

Mensen horen bij een gemeenschap: een gezin, of bijv. de medebezoekers van een winkel. Gaan we de gemeenschap wel aan? Zetten we onszelf op het spel? Is een negatieve reactie wel terecht? Augustinus gaat op zoek naar zichzelf, hij wil God en zichzelf beter kennen. Je bent mens 'voor Gods aangezicht'; je bent het gezicht, je bent een deel van God. Zie ook in de ander iets van God. Eigen aan de mens is 'de hoop'. Heel de aarde is aan de mens gegeven, een hele verantwoordelijkheid.

Breng je gedachten tot stilstand, en schrijf op wat er in je omgaat. Ga niet aan jezelf voorbij. Mensen hebben elkaar nodig. Augustinus zegt: "tot U en tot elkaar, zijn wij geschapen". Zelf zijn wij een groot wonder, het leven is een geschenk. Van Bavel schrijft in zijn boek over hoop en leven: "ga met jezelf aan de slag, opdat het kwaad je niet treft."

Hans zijn vrouw stierf in zijn armen. Zo konden zij ook dit laatste moment met elkaar delen. Hemel en aarde raakten elkaar. Is 'dood zijn', leven in een andere werkelijkheid? Is de dood boven of beneden ons?

Augustinus was een man van uitersten en van tegenstellingen; het goede en het geluk is iets van het heden en van de toekomst, een slaaf kan vrijer zijn dan zijn meester. Als mens kun je beschikken

over geestkracht, blijmoedigheid en geloof. Al het goede en kwade kun je bij God neerleggen. Onze geest vergeet en vergeeft ons. Je kunt aan de dood en ook aan het leven, iemand verliezen. Het leven praat terug, ga er niet aan voorbij, duw het niet weg.

Verlieservaringen en verdriet blijven steeds weer terugkomen.

Leven is omgaan met teleurstellingen, het leven is tijdelijk, het leven is onderweg zijn, is niet volledig, niet harmonieus.

Hans is inmiddels hertrouwd, heeft een nieuwe vrouw, een nieuw gezin. In je leven kun je op vele, ongeplande kruispunten terecht komen. Augustinus zegt tot God: "ik rende van U weg, maar U hield mij bij".

Augustinus was een temperamentvolle, emotionele Marokkaan, een bootvluchteling die vanuit Noord Afrika aangetrokken werd door Europa. Zijn moeder reisde hem achterna. Hij werd aangesteld tot voorganger, tot bisschop. Over het ambt van leidinggevendenz zegt hij: "je moet ervoor bekwaam zijn, maar er niet zelf naar streven."

Het ambt brengt een opgelegde last met zich mee.

Tegenstanders in zijn tijd waren Pelagius, Mani en de donatisten.

Aan het eind van zijn leven wilde hij dat alleen de arts nog bij hem

kwam, en dat hij werd uitgekleed.

Hij wilde nederig en met boete doeningen, zijn leven eindigen.

Het promotie-onderzoek van Hans gaat over 'moreel leiderschap bij Augustinus'. Hans onderscheidt de volgende dimensies: de

pastor/bisschop ziet toe op de eenheid onder gelovigen, de *rechter* ziet toe op barmhartigheid en rechtvaardigheid: boete en straf zijn nodig, maar het elkaar en Jezus, één van ziel en één van hart, liefhebben is belangrijker, en vraagt ook om het gelijkwaardig behandelen van

mensen. Tot slot: de *arts/medicus* buigt zich over de diagnose van de ziekte en de benodigde medicijnen. Voor ons is Christus zowel onze arts als ons medicijn.

Wat kunnen wij leren van het moreel leiderschap bij Augustinus? Net als Augustinus zijn wij allen op zoek naar God. We zijn feilbaar, maar kunnen ook inspirerende leiders zijn, die veeleisend maar ook mild kunnen zijn, en nederig naar anderen toe.

Het thema van Hans' laatste boek is: 'Heb lief en doe dan wat je wilt', een door velen geliefde uitspraak, waarvan we aannemen dat deze van Augustinus afkomstig is.

Julia van Wel, mei 2023

Met de ontvangst, lunch en het napraten in de Ontmoetingsruimte, lezing en de gebedsviering in de kerk, en de vergadering in de vergaderruimte, bleek 'de logistiek' zeer voor herhaling vatbaar! En zo ging iedereen na een mooie fijne FANdag weer naar huis!

AUGUSTINUSFEEST 28 AUGUSTUS 2023

Pater provincialaal Pi re Stikkenbroek opende de middag in de voormalige kapel van de inwonende scholieren van het Augustinianum. De plaats was voor menig augustijn een feest van herkenning. Na de opening was het woord aan Ingrid. *De vele kleuren in de glasramen gaven een fraai kleurenpatroon, maar waren een lastige hindernis voor de fotograaf.....*

Het eeuwenoude officie van St. Augustinus

Lezing op het feest van Augustinus, 28 augustus 2023,

door Drs Ingrid van Neer-Bruggink

Op 28 augustus zingen de regelvolgers van Augustinus het officie van Augustinus. Dit officie is het reguliere koorgebed of getijdengebed maar nu met antifonen die het leven van Augustinus bezingen. Hoe oud is dit officie eigenlijk, wie heeft het samengesteld en wie heeft die gegevens kunnen achterhalen? Er is veel te vertellen over de geschiedenis van het Augustinusofficie dankzij een artikel dat Martijn Schrama publiceerde: 'The office in honour of Saint Augustine: an unknown work of Rupert of Deutz' in:

Augustiniana, 2004 (jrg 54) p. 589-651.

Aanleiding was 'de 24 uur van Soeterbeek'. Het gregoriaans dameskoor *Voces Caelestes* heeft dit gehele getijdengebed gezongen op 17 en 18 juni 2023. Het begeleidende boekje, *Officie van Augustinus. Gezangen uit de collectie Soeterbeek* bevat drie algemene toelichtingen, de Latijnse tekst en een Nederlandse vertaling van de antifonen. Deze korte lezing is met gebruikmaking van bovengenoemde bronnen.

Mariënhage en Soeterbeek

Overigens ligt er behalve het Augustinusofficie nog een link tussen de augustijnen en Soeterbeek en die loopt via het klooster Mariënhage in Eindhoven. In het scriptorium in de middeleeuwse oostvleugel werden koorboeken geschreven. Soms werden die in de kantlijn bij een initiaal versierd met dunne paarse of groene takjes met kleine groene

blaadjes. Dat type illustraties noemt men de Woenselse stijl die niet alleen naar Mariënhage verwijst maar mogelijk ook naar Nederwetten bij Nuenen. De kanunniken in Mariënhage verzorgden namelijk de eucharistie in het vrouwenklooster in Nederwetten-Nuenen en de kanunnikessen daar kunnen deze koorboeken ook hebben versierd. Toen de religieuzen eind 17de eeuw hun kloosters moesten uitwijken, zijn vier handschriften uit de collectie van Mariënhage via omzwervingen terecht gekomen in de Tilburg University en 16 handschriften van de zusters in Nuenen-Soeterbeek in de Radboud Universiteit.

Wat is een officie?

Een officium = taak, plicht, verplichting, in dit geval het bidden van de getijden met het koor, het koorofficie. Het getijdengebed is een loflied, bedoeld om God te loven en daarmee de dag te heiligen. Paulus schrijft in zijn brief aan de Thessalonicenzen: "Bid zonder

ophouden. Dank God voor alles. Dit verlangt God van u in Christus Jezus." (1 Thes 5, 17-18 ; NBV) Het gebruik om God lof toe te zingen en daarmee de dag te heiligen, gaat terug op de joodse gebedspraktijk. Door de toevoeging van onder andere het Magnificat, Benedictus, het Onze Vader, en andere lezingen uit het Nieuwe Testament, wordt het een joods-christelijk gebed. Dat Soeterbeeckse handschrift is geen brevier maar een antifonarium. Een antifoon is de zang die vóór en na de psalm gezongen wordt, meestal met eigen melodie, en die de hoofdedachte van de psalm verwoordt. Vaak is dat een vers uit de psalm, maar in het Augustinusofficie verhalen de antifonen gebeurtenissen uit het leven van Augustinus. Om het getijdengebed (dat in de loop der eeuwen steeds verder werd uitgebreid en door VAT II weer is ingekort) te kunnen bidden, hadden de monniken niet alleen een antifonarium nodig, maar ook een psalter, een hymnarium (waar de hymne *Magne pater Augustine* in staat) en een lectionarium met de lezingen. In de 13de eeuw wordt het standaardboek waarin men alle vereiste teksten bijeen heeft gezet, het *Officium romanum abbreviatum*. Ons woord brevier komt hier vandaan.

Het koorgebed kent veel tijdstippen om God te loven: 's nachts de metten (3 x opstaan), de lauden vanaf de ochtend tot de middag (priem, terts, sext, noon), de vespers (namiddag) en completen (de dagsluiting). Wat we straks horen zijn de éérste vespers. Het feest van Augustinus begint al op de vooravond: zoals ook wij Pasen vieren op de vooravond. Het gebruik gaat terug op de Joodse sabbat die op de avond voor de zaterdag begint.

Wie is de samensteller van het officie en wie heeft dat ontdekt?

Augustinus wordt pas vanaf de 8ste eeuw vermeld in de liturgische heiligenkalender en heeft dan geen eigen officie. Het Augustinusofficie dateert uit ca 1116-1126 en is samengesteld door de benedictijn Rupert von Deutz (1075- 1129). Rupert is de enige die een Augustinusofficie heeft gemaakt. Zijn auteurschap was tot in de 20ste eeuw onbekend. De Nederlandse augustijn Pancratius

Langeveld (1909-1976) traceerde hem door de ouderdom en de herkomst van de handschriften te vergelijken.

Daarvoor moet je toegang hebben tot de Vaticaanse bibliotheken en dat had hij ook, want Langeveld die na zijn studie klassieke talen naar Rome ging, leidde daar als magister van de fraters het gregoriaans koor en was tevens sacrista van de pauselijke kapel. Na zijn terugkeer in Nijmegen toen Langeveld liturgie aan de universiteit doceerde,

dirigeerde hij in de Boskapel de gezongen vespers van het gregoriaans koor die dan op zondagavond door de KRO werden uitgezonden. Maar tot zijn spijt sloeg de Boskapel na VAT II een andere richting in. Het in memoriam in de Nederlandse Analecta beschrijft hem als 'sympathiek, bescheiden, een stoere doorzetter en een echte perfectionist. Wat Pancratius Langeveld ontdekte over het officie heeft hij nooit gepubliceerd. Het dikke pak aantekeningen in het Provinciaal Archief waar Alberic de Meijer Martijn Schrama op attendeerde, heeft Martijn verder uitgewerkt.

De bewijzen voor toekenning aan Rupert von Deutz

Rupert heeft een biografie van Augustinus geschreven, bekend als *Vita Augustini* III. Daarin zitten opvallende lacunes die er niet hadden mogen zijn. Maar die gebeurtenissen staan wel in het officie, namelijk in de metten en de lauden. Met andere woorden het officie en de *Vita Augustini III* zijn een eenheid en van dezelfde auteur. Bovendien besteedt hij zowel in de antifonen (nr 2) als in de biografie veel aandacht aan Monnica. Het is begin 12de eeuw vernieuwend dat de moeder van een heilige een eigen antifoon heeft.

Rupert voelde zich sterk tot Augustinus aangetrokken omdat ook hij een lange duistere periode had doorgemaakt waaruit God hem naar het licht toetrok. Die donkere periode die ook Ruperts ervaring is,

Pancratius Langeveld OSA
1909-1976

wordt verteld in antifoon 8, de eerste antifoon van de metten. Rupert werd pas priester gewijd toen hij 32 was, de leeftijd waarop Augustinus zich liet dopen. En toen Augustinus priester werd, was dat eigenlijk tegen zijn zin. Kennelijk heeft Rupert daar ook tegenaan gehikt en dat laat hij niet onvermeld in antifoon 37: *Valerius, de bisschop van Hippo, liet hem bij zich komen en maakte hem priester. Ook al wilde hij dat niet.*

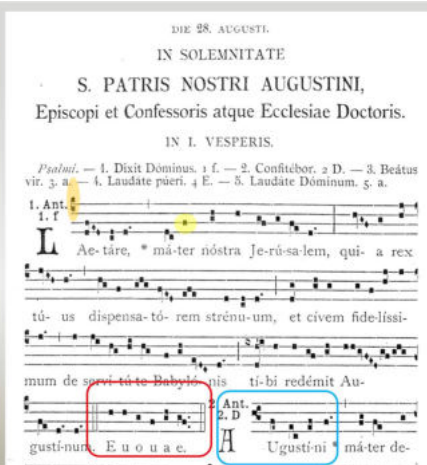
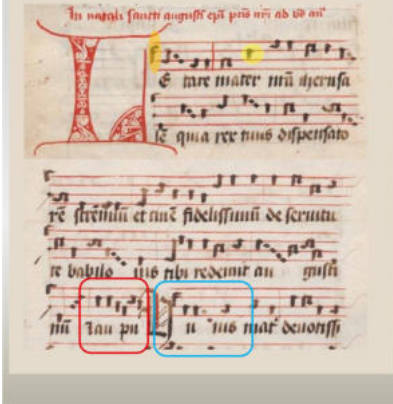
Ook Rupert heeft een visioen gehad, anders dan het visioen van Augustinus en Monnica in Ostia, maar wel ervaringen waardoor hij zich op Augustinus richtte. Zowel in zijn officie als in zijn biografie is ruim aandacht voor de bekering van de manicheeër Fortunatus (antifoon 40). En Rupert is, net als Augustinus, gevoelig voor emoties, tranen, omhelzingen, die ook in de antifonen worden vermeld.

Wie gaf de opdracht tot dit officie?

Dat zijn waarschijnlijk de Reguliere Kanunniken van de jonge congregatie van Arrouaise in Noord-Frankrijk geweest, omdat het Augustinusofficie daar en dan eerst onder de Reguliere Kanunniken bekend werd. Zij hadden in Arras en Prémontré belangrijke kloosters. Halverwege de 12de eeuw staat dit Augustinusofficie ook al in het breviarium van de Benedictijnen in St. Omer, ook Noord-Frankrijk. Binnen enkele decennia zal het Augustinusofficie zich over West-Europa verspreiden, tot aan de kruisridders in Jeruzalem. Het beste bewijs dat de Reguliere Kanunniken opdracht gaven tot dit officie is wel antifoon nr 38: *En eenmaal priester stichtte hij een klooster voor de mannen van de kerk, en ging er leven volgens het patroon uit de tijd van de apostelen.* We weten uit de *Vita* van Possidius dat Augustinus twee kloosters heeft gesticht: eerst een voor de monniken die het wereldse leven zo veel mogelijk verzaakten, toen voor de priesters, de clerici die door hun herderlijke taak meer in de wereld bleven staan. De eremieten, de augustijnen dus, lieten zich er op voorstaan dat zij de eerste waren, de ware zonen van Augustus. De Reguliere Kanunniken, de priesters, hebben geen zin om er als tweederangs achteraan te hobbelen, dus

mag in antifoon 38 maar één klooster genoemd worden en wel voor de mannen van de kerk. Dat zouden de augustijnen nooit zo hebben geformuleerd.

De overeenkomsten en verschillen

Het laatste bewijs: de muziek heeft benedictijnse wortels al is het officie niet volgens de benedictijnse structuur. Dank dus aan Rupert von Deutz voor het officie, dank aan Augustinus als inspirator en dank de kanunniken en augustijnen als zonen van hun vader Augustinus.

Tekst: Ingrid van Neer-Bruggink

Na de lezing was er gelegenheid elkaar te ontmoeten en bewonderden we het scapulier dat een paar dagen ervoor 'teruggekomen' was bij de augustijnen.

Meer hierover komt in het Augustijns bulletin.

Voor sommigen was de dag een kennismaking, met het DELA-

gebouw, voor anderen een memorytoer, maar iedereen was onder de indruk.

Voor een drankje waren we uitgenodigd in de vroegere refter.

Het oog- en tongstrelende eten werd geserveerd in de serre.

IN MEMORIAM

IN MEMORIAM: Martien van den Nieuwenhuizen o.s.a.

De augustijn Martien van den Nieuwenhuizen is op de mooie leeftijd van 90 jaar in zijn appartement in Eindhoven overleden. De Familia Boskapel kende Martien al vanaf het ontstaan van onze groep, tot hij in Nijmegen het convent aan de Graafseweg verliet.

Martien was een heel aimabele man, die me graag een kopje thee kwam brengen, wanneer ik tot de late uurtjes in de Boskapel aan het werken was. Hij was een echte vriend van de Familia Augustiniana Boskapel, altijd belangstellend en vaak aanwezig bij onze bijeenkomsten, totdat hij ging verhuizen naar Eindhoven. Hij was altijd bereid uitleg of zijn mening te geven over bijv. het Geloof, de Eucharistie, het Instituut Kerk, Maarten Luther of bijv over Kierkegaard. Een week voor zijn dood vroeg hij nog of ik een kwartiertje tijd had om zijn visie over de H. Geest te horen; dat kwartiertje werd dan altijd al snel een half uurtje. Over de Augustijnse spiritualiteit moesten wij (Familia-leden) ons niet zo druk maken, want dat deden zij (de Augustijnen toen zij bij de orde intraden) ook niet zo. Ik dacht simpelweg : ‘hoe kun je nu voor iets gaan, zonder je er niet eerst in te verdiepen!’ Ik had hier duidelijk een andere mening over dan Martien.

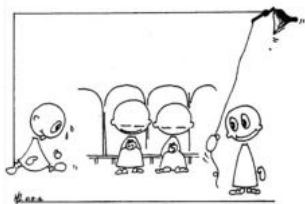
Vele uitstapjes heb ik met hem (en later vergezeld door Gérard Anema) gemaakt omdat zij dat gezellig vonden; naar aparte kerkjes, musea, kloosters, en ik ben zelfs met hen naar het oude noviciaat in Wittmarsum geweest. Zeker toen Martien zijn auto moest inleveren, verzoon hij vaak nieuwe uitstapjes. Ook met onze ‘familia-uitstapjes’ ging hij graag mee.

Zijn gezondheid liet hem de laatste jaren steeds meer en meer in de steek, maar hij bleef plannen maken, ondanks dat hij wel voelde dat zijn lichaam op was! Nu mag hij rusten bij God en houdt de Familia Boskapel hele mooie herinneringen aan Martien over.

Namens de Familia Boskapel, Annemieke Pacilly

VIERINGEN:

Donderdag 8.15 u
Meditatief morgengebed Lindenholt

AUGUSTIJNSE AGENDA

25 november 2023

FANdag